

PÄÄKIRJOITUS

Mihin kasvatuksen ja koulutuksen historiaa tarvitaan?

Kaisa Vehkalahti

Käsillä olevan Kasvatus & Ajan ilmestyessä tutkimuskenttää puhuttavat mittavat koulutus-sektoriin kohdistuvat leikkaukset. Leikkauspäätösten on nähty indikoivan murrosta siinä pitkässä historiallisessa linjassa, jossa koulutus on nähty keskeisenä kansallista hyvinvointia, sittemmin kilpailukykyä rakentavana resurssina ja ylpeyden aiheena. Kolmiosaisen *Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian* viimeinen, 1960-luvulta 2000-luvulle ulottuvaa ajanjaksoa käsittelevä teos on otsikoitu *Tiedon ja osaamisen Suomi* (Kettunen & Simola, toim. 2012). Otsikko kiteyttää sen, miten keskeinen merkitys koulutuksella on ollut suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa. Teoksen tulkinta suomalaisesta koulutuspolitiikasta on kaksijakoinen: 1960–1970-luvuilla koulutusjärjestelmän kokonaisvaltainen uudistaminen oli tärkeä osa hyvinvointivaltion rakentamista, ja koulutuspolitiikkaa leimasi vahva usko pitkän tähtäimen suunnitteluun. 1980-luvulta lähtien suunta kääntyi kohti julkisen sääntelyn vähentämistä, yksilöllistä valintaa ja markkinavetoisuutta. Argumentit ja ideologiat vaihtuivat, mutta usko koulutukseen kuitenkin pysyi: koulutusjärjestelmän tasa-arvoisuutta perusteltiin nyt kansallisena kilpailuetuna.

Kasvatuksen ja koulutuksen historian tutkimus osoittaa, että koulutuspolitiikassa on aina kyse poliittisista ja arvovalinnoista, ei pelkästään resurssien jakamisesta. Koulutukseen on katsottu olevan varaa panostaa aikoina, jolloin taloudelliset resurssit ovat tämän päivän perspektiivistä katsoen olleet erittäin niukat. Toisaalta koulutukseen on kohdistunut myös menneisyydessä monenlaisia ristiriitaisia odotuksia, pelkoja ja intohimoja, ja tehdyt koulutusratkaisut ovat syntyneet tiukkojen poliittisten kiistojen tuloksena.

Millaisen tiedon varassa niukentuvia koulutusresursseja allokoidaan ja säästökohteita osoitetaan? Voiko koulutuksen historia auttaa suuntaamaan keskustelua rahasta väittelemisen sijaan koulutuksen sisältöihin ja tavoitteisiin? Voiko koulutuksen historian tutkimus tuottaa poliittisen päätöksenteon näkökulmasta relevanttia tietoa?

Tuoreessa *Paedagogica Historica* teemanumerossa *Education and Power: Historical Perspectives* Michiganin yliopiston professori Maris A. Vinovskis haastaa kasvatuksen ja koulutuksen historian tutkijoita tekemään tutkimusta joka on relevanttia poliittisen päätöksenteon näkökulmasta. Vinovskisin analyysin mukaan tämän päivän koulutuspoliittisesta päätöksenteosta puuttuu historiallista perspektiiviä, mutta myös kasvatuksen historian kysymyksenasettelut ovat erkaantuneet päätöksenteosta: tarvitaan pitkän aikavälin kehityskulkuja politiikan näkökulmasta haltuun ottavia tulkintoja (Vinovskis 2015.)

Kasvatuksen ja koulutuksen historialla olisi päätöksenteolle kuitenkin paljon annettavaa. Historiantutkimuksen hyödyllisyyttä perustellaan usein tarpeella asettaa tämän päivän yhteiskunnan ilmiöt laajempaan yhteiskunnalliseen, kulttuuriseen ja historialliseen kontekstiinsa. Vinovskis näkee koulutusjärjestelmän historiallisen kontekstoinnin paitsi välineenä ymmärtää, miten koulutusjärjestelmämme on muotoutunut, myös välineenä koulutusjärjestelmän vahvuuksien, heikkouksien ja kehittämismahdollisuuksien tunnistamiseen tässä hetkessä. Historiaa tutkimalla ei voi ennustaa tulevaa, mutta sen avulla voi osoittaa koulutuspoliittisen päätöksenteon näkökulmasta keskeisiä kysymyksiä, kehityskulkuja ja vaikutus-

suhteita. Eri maiden koulutusjärjestelmien välillä tehdään hanakasti koulutuspoliittista vertailua, mutta vertailussa ei oteta riittävästi huomioon eri järjestelmien historiallisia ominaispiirteitä ja kulttuurisia eroja. Itsekin lähellä poliittista vallankäyttöä 1980-luvun USA:ssa toiminut Vinovskis huomauttaa, että historian koulutuspoliittisten kiistojen ja vastakkainasettelujen tunteminen auttaa päätöksentekijöitä myös ennakoimaan mahdollisia tulevia kiistakysymyksiä. (Vinovskis 2015, 39–40.)

Kasvatuksen ja koulutuksen historia kertoo, miten samat teemat, kysymykset ja kiistat pulpahtavat uusissa muodoissa esille yhä uudelleen. Esimerkiksi kysymykset koulutuksen sosiaalisesta ja alueellisesta yhdenvertaisuudesta, oppilaiden eriyttämisestä tai yleissivistävän ja käytännöllisen orientaation välisestä suhteesta ovat aiheita, joista on keskusteltu suomalaisessa koulutuspolitiikassa 1800-luvulta lähtien. Selän kääntäminen historialle voi joutaa samojen virheiden toistamiseen uudessa muodossa, tai katteettomien koulutusta koskevien myyttien vangiksi jäämiseen. Kasvatuksen ja koulutuksen historian tutkiminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tämän päivän haasteisiin haettaisiin ratkaisuja menneisyydestä. Päinvastoin. Historiatietoisuus on tärkeä edellytys tulevaisuuteen orientoitumiselle.

Vaikka kasvatuksen ja koulutuksen historian tutkimusta ei hyödynnettäisikään poliittisen päätöksenteon resurssina, erilainen historiaa koskeva mutu-tieto ja löysät yleistyksiset kelpaavat kuitenkin poliittisen keskustelun argumenteiksi niin USA:ssa kuin Suomessakin. Ylipäättäänhan historiaa käytetään helposti poliittisen argumentaation käsiapteekkina, josta valitaan lääkkeitä – eli todisteluja ja perusteluja – sen mukaan, mitä milloinkin puolustetaan tai vastustetaan. Vinovskis huomauttaa, että harhaanjohtavat viittaukset historiaan liittyvät myös siihen, että päätöksentekijät tuntevat usein huonosti aiempaa koulutuspolitiikkaa ja sitä, millaisin toimenpitein nykytilanteeseen on tultu. Tutkimusperustaisen tiedon puuttuessa käsitys koulutusjärjestelmän kehityksestä ja kehittämistarpeista voi perustua omiin henkilökohtaisiin kokemuksiin ja koulumuistoihin. (Vinovskis 2015, 41.)

Vinovskisin sarkastinen heitto antaa aiheen vakavampaan kysymykseen koulutuksellisten sukupolvien merkityksestä päätöksenteossa. 2010-luvulla suomalaista koulutuspoliittista valtaa on asettunut käyttämään sukupolvi, jolla ei ole enää kiinnikkeitä siihen koulutuksellisen niukkuuden ja eriarvoisuuden kokemukseen, joka rakensi pohjaa peruskoulu-uudistukselle. 1960-luvulla rinnakkaiskoulujärjestelmä erotteli lapset erillisille koulu-urille jo kansakoulun neljänneltä luokalta. Oppikoulut olivat pääosin yksityisiä ja maksullisia. Tulevaisuuden viitoitti usein vanhempien sosiaalinen asema, varakkuus ja koulutusmahdollisuuksien saatavuus kotiseudulla, ei lapsen oma kiinnostuneisuus. Valtaosalla suomalaisista koulunkäynti oli vielä 1960-luvun alussa jäänyt kansakouluun. Nyt koulutuspoliittista valtaa käyttää sukupolvi, jonka omina kouluvuosina mahdollisuuksien tasa-arvo on ainakin periaatteen tasolla ollut olemassa.

Vinovskisin kritiikistä kuultaa läpi näkemys, jonka mukaan kasvatuksen ja koulutuksen historian tutkimus olisi keskittynyt liikaakin mikrohistoriallisiin, lyhyitä aikavälejä ja tarkkaan rajattuja ilmiöitä käsitteleviin tutkimuksiin, joiden rajatut kysymyksenasettelut eivät kiinnosta tutkimuskentän ulkopuolella. On kuitenkin tärkeä huomata, että kokonaisvaltaisten tulkintojen tekeminen edellyttää myös yksityiskohtien tuntemista. Molemmat tarvitsevat toisiaan. Mikrohistoriallinen tutkimus onnistuu usein avaamaan historian ilmiöihin yllättävämpiä ja uudempia näkökulmia kuin makrotason linjoihin keskittyvä kvantitatiivinen tutkimus. Esimerkiksi lasten ja nuorten nostaminen koulutuspolitiikan kohteista tutkimuksen keskiöön, kokemushistoria ja sukupuolisensitiivinen tutkimus ovat onnistuneet valaisemaan suomalaisen koulutuspolitiikan suurta kertomusta uudessa valossa.

Vaikka tutkimuksen ja päätöksenteon välisen vuoropuhelun edistämiseksi on tilausta, tieteellinen tutkimus ei voi lähteä poliittisen päätöksenteon tarpeista ja lähtökohdista. Ajas-

sa, jossa myös tutkimusrahoitukseen kohdistuu huomattavia leikkauspaineita, on tärkeä painottaa, että politiikkarelevanssi ei voi ohjata siitä, mitä tutkitaan ja millaista tutkimusta rahoitetaan. Kriittinen suhde vallankäyttöön ja hallintoon on tieteellisen tutkimuksen perusta, muutenhan kyse ei olisi tutkimuksesta.

Kirjallisuus

Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.) 2012. Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Toimituksia 1266:3, Tiede. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vinovskis, Maris A. 2015. Using Knowledge of the Past to Improve Education Today: US Education History and Policy-Making. *Paedagogica Historica*, 51 (1–2), 30–44.

FT Kaisa Vehkalahti toimii Nuorisotutkimusverkoston erikoissuunnittelijana